

MATĚJ CZINEGE

**POVAHA
POŽÍVACÍHO
PRÁVA**

KAROLINUM

Povaha požívacího práva

Matěj Czinege

Recenzovali: JUDr. Lucie Slavíková, Ph.D.

JUDr. Petr Bezouška, Ph.D.

Vydala Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum

Praha 2025

Redakce Veronika Ptáčková

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2025

© Matěj Czinege, 2025

Výzkum byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (projekt č. 146524).

Tato publikace byla realizována v rámci programu základní institucionální podpory vědy a výzkumu na Univerzitě Karlově Cooperatio, vědní obor právo (law).

ISBN 978-80-246-6101-8

ISBN 978-80-246-6114-8 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Seznam zkratek	11
Poděkování	15
Předmluva	17
1. Úvod	19
1.1 Účel monografie	19
1.2 Metodologie	22
ČÁST PRVNÍ: POJEM POŽÍVACÍHO PRÁVA	27
2. Úvod k poživacímu právu	29
2.1 Poživací právo coby tradiční právní institut	29
2.2 Poživací právo pro měnící se svět	31
2.2.1 Je dnes poživací právo k něčemu?	31
2.2.2 Běžná využití poživacího práva	32
2.3 Pojetí poživacího práva	35
2.3.1 Historická pojetí	35
2.3.2 Současné pojetí	38
2.4 Poživací právo a <i>numerus clausus</i> věcných práv	42
2.4.1 Zásada <i>numerus clausus</i> a <i>numerus apertus</i>	42
2.4.2 Jednota institutu	45
2.4.3 Svěbytnost poživacího práva	45
2.5 Dispozitivita a kogentnost úpravy poživacího práva	47
2.5.1 Zásada povinného typu a zásada povinného obsahu	47
2.5.2 Tzv. vnitřní a vnější vztah	53
2.6 Poživací právo jako pojem	54
2.6.1 Požívání, právo požívat a poživací právo	54
2.6.2 Skrývá se poživací právo?	55
2.6.3 Pojem <i>doživotní užívací právo</i>	56
2.7 Přiměřené použití ustanovení o závazcích	57
2.8 Srovnání s obdobnými instituty	59
2.8.1 Užívací právo	59

2.8.2	Služebnost bytu	63
2.8.3	Svěrenský fond	64
2.8.4	Svěrenství	64
2.8.5	Čekatelství a čekatelská práva	66
2.8.6	Dělené vlastnictví	68
3.	Právní režim požívacího práva	71
3.1	Obecně	71
3.2	Poživací právo jako věcné právo	72
3.2.1	K systematice OZ	74
3.2.2	Elasticita požívacího práva	78
3.3	Poživací právo jako osobní služebnost	81
3.3.1	Obecně	81
3.3.2	Pojem osobních a pozemkových služebností	82
3.3.3	Ke zřízení osobních a pozemkových služebností vzhledem k jejich povaze	85
3.3.4	<i>Numerus clausus</i> u osobních služebností	91
3.4	Držba	93
3.5	Souvislost s úpravou správy cizího majetku	95
3.6	Prvky aktivního konání povinnou osobou u služebností	97
3.7	Některé aspekty požívacího práva v případě spoluvlastnictví	98
3.8	Poživací právo k náhradnímu předmětu	103
4.	Omezení požívacího práva	105
4.1	Omezení zásadou <i>salva rerum substantia</i>	105
4.2	Časová omezenost	108
4.3	Omezení převodu a přechodu	110
5.	Spolupožívání	116
5.1	K terminologii	116
5.2	Společenství požívacího práva	118
5.2.1	Obecně	118
5.2.2	Akrescence u požívacího práva	118
5.2.3	Nedělitelnost požívacího práva	120
5.2.4	Povaha společenství požívacího práva	128
5.2.5	Závěr ke společenství požívacího práva	133
5.3	Spolupožívání mimo společenství požívacího práva	133
5.3.1	Zvláštní společenství	133
5.3.2	Solidárně nedílné spolupožívání	133

5.3.3	Solidárně nedílné spolupožívání coby společenství jmění	136
5.4	Spolupožívání při konkurenci požívacích práv	140
6.	Zvláštní typy požívacího práva podle předmětu	142
6.1	<i>Quasiususfructus</i>	142
6.1.1	Obecně	142
6.1.2	Podmínky vzniku	148
6.1.3	Trvání	151
6.1.4	Dispozitivita a kogentnost při <i>quasiususfructu</i>	155
6.1.5	Restituční nárok	157
6.2	<i>Ususfructus</i> dispoziční	160
6.3	Kusé požívací právo	163
6.4	Tzv. knihovní požívací právo	167
6.5	Další pojmenované typy požívacího práva	169

ČÁST DRUHÁ: ZŘÍZENÍ A ZÁNİK POŽÍVACÍHO PRÁVA

7.	Zřízení požívacího práva	173
7.1	Úvod	173
7.1.1	Obecně k pojmu zřízení požívacího práva	173
7.1.2	Zřizovací tituly	176
7.1.3	Je výčet titulů konečný?	178
7.2	Ke kauze a kauzalitě při zřízení požívacího práva	181
7.3	K modu při zřízení požívacího práva	184
7.4	Zřízení služebnosti pořízením pro případ smrti	186
7.5	Zřízení smlouvou	186
7.5.1	Úvod	186
7.5.2	Způsob zřízení a povaha smlouvy	189
7.5.3	Smlouva ve prospěch třetího	193
7.6	Vydržení požívacího práva	194
7.7	Nabytí od tzv. nevlastníka	197
7.8	Další případy zřízení požívacího práva	199
7.8.1	Zřízení rozhodnutím soudu a jiných orgánů veřejné moci	199
7.8.2	Zřízení ze zákona	200
7.8.3	Zřízení rozdělením nemovité věci?	200
8.	Zánik požívacího práva	202
8.1	Obecně k zániku	202
8.2	Promlčení	206

8.2.1	Zánik požívacího práva promlčením podle judikatury NS	210
8.2.2	Zákonně konformní zánik promlčeného požívacího práva	212
8.2.3	<i>Usucapio libertatis</i> požívacího práva	215
8.3	Zánik <i>ex lege</i>	220
8.3.1	Obecně	220
8.3.2	Zánik podle § 1107 OZ	221
8.3.3	Zánik podle § 1152 OZ	222
8.3.4	Zánik podle § 11 odst. 15 PUZ	223
8.4	Zánik splnutím	224
8.4.1	Obecně ke splnutí	224
8.4.2	Zánik splnutím vydržením	227
8.4.3	(Ne)splnutí při spoluvlastnictví	228
8.5	Zánik vzdáním se práva	229
8.6	Zánik dohodou	234
8.7	Zánik rozhodnutím soudu	235
8.7.1	Zánik podle § 1299 odst. 2 OZ	235
8.7.2	Zánik podle § 2000 odst. 1 OZ	236
8.8	Zánik <i>rei mutatione</i>	237
8.8.1	Obecně	237
8.8.2	Zánik věci	238
8.9	Další důvody zániku	240
8.9.1	Zánik na základě rozvazovací podmínky a uplynutí doby	240
8.9.2	Zánik smrtí oprávněné osoby nebo zánikem oprávněné právnické osoby	242
8.9.3	Zánik v případě fiduciárního zajištění a zajišťovacího požívacího práva	243
8.9.4	Zánik v exekuci a insolenci	244
8.9.5	Zánik zánikem dluhu	244
8.10	Vyloučení zániku opuštěním	244

ČÁST TŘETÍ: ZVLÁŠTNÍ PŘÍPADY POŽÍVACÍHO PRÁVA

9.	Zajišťovací institut	249
9.1	Poživací právo jako antichretická dohoda	251
9.2	Zajišťovací požívací právo	253
9.2.1	Obecné úvahy	253
9.2.2	Podobnost se zajišťovacím převodem práva	254

10. Požívací právo jako předmět vkladu	256
10.1 Předmět vkladu do společnosti	256
10.2 Předmět vkladu do tiché společnosti	259
11. Požívací právo v dědickém právu	261
11.1 Dědičné požívací právo	261
11.1.1 Pojem dědičného požívacího práva	262
11.1.2 Dědičný <i>quasiususfructus</i>	268
11.1.3 Dědičné požívací právo nepravé	269
11.2 Požívací právo a úprava dědického práva	270
11.3 Omezení předního dědice při fideikomisární substituci	271
12. Požívací právo stavebníka k pozemku	273
13. Požívací právo k jinému věcnému právu	274
14. Požívací právo svědčící vlastníkov	276
15. Požívací právo k věci opuštěné	280
Bibliografie	283
Literatura	283
Soudní rozhodnutí	295
Ústavní soud ČR	295
Nejvyšší soud ČR	296
Nejvyšší soud ČSR (a protektorátní NS)	297
Nižší soudy	298
Oberster Gerichtshof (předlitavský i rakouský)	298
Bundesgerichtshof	298
Tribunal Supremo	298
Cour de cassation (francouzský)	298
Nižší cizí soudy	299
Věcný rejstřík	300

SEZNAM ZKRATEK¹

ABGB	JGS Nr. 946/1811, <i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch</i> , dále také <i>rakouský občanský zákoník</i>
ang.	anglicky
at.	rakouská němčina
BGB	<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i> , RGBI. S. 195, dále také <i>německý občanský zákoník</i>
BGH	<i>Bundesgerichtshof</i>
C. civ. (pt)	<i>Código civil</i> , Decreto-Lei n.º 47344, dále také <i>portugalský občanský zákoník</i>
c. k. nejvyšší soud	<i>Oberster Gerichts- und Kassationshof</i>
C. c. Q.	<i>Code civil du Québec</i> , SQ 1991, c. 64, dále také <i>quebecký občanský zákoník</i>
C. civ. (fr)	<i>Code civil des Français</i> , dále také <i>francouzský občanský zákoník</i>
CC(es)	Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el <i>Código Civil</i> , dále také <i>španělský občanský zákoník</i>
CC(it)	<i>Codice civile</i> , testo del Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262, dále také <i>italský občanský zákoník</i>
DCFR	<i>Draft Common Frame of Reference</i>
de.	německá němčina
DZ(OZ)	důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 362/0, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 6. volební období, 26. května 2011

1 Níže uvedené předpisy jsou v předkládaném díle vždy uváděny ve znění k 1. lednu 2024, není-li dále stanoveno jinak anebo nevyplývá-li z povahy věci znění k jinému datu. V této monografii uvádím i rozhodnutí zahraničních soudů. Vzhledem k tomu, že se jedná často o rozhodnutí nejvyšších soudů v dané jurisdikci, bylo třeba jednoduše rozlišit, o který nejvyšší soud se jedná. Z tohoto důvodu v práci tyto nejvyšší soudy uvádím v původním jazyce a originálním označením; tímto je tak možné rozlišit i nejvyšší soudy v německy hovořících zemích.

EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
es.	španělsky
eWpG	Gesetz über elektronische Wertpapiere vom 3. Juni 2021, BGBl. I S. 1423, dále také <i>německý zákon o elektronických cenných papírech</i>
EZ	zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon)
fr.	francouzsky
it.	italsky
IZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
KatZ	zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, dále také <i>katastrální zákon</i>
navrOZ	Návrh nového občanského zákoníku z roku 2005 ²
NS	Nejvyšší soud
NStZ	zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, dále také <i>nový stavební zákon</i>
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, dále také <i>třetí občanský zákoník</i> ³
OGH	<i>Oberste Gerichtshof</i>
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OVG	<i>Oberverwaltungsgericht</i>
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále také pouze <i>občanský zákoník</i>
OZO	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ⁴ dále také pouze <i>obecný zákoník občanský</i>
pt.	portugalsky
PUZ	zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona

2 Paragrafované znění je mj. zveřejněno na internetových stránkách České advokátní komory (https://www.cak.cz/assets/files/550/OZ-konsolidovan_verze.pdf) nebo na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR, které se věnují rekodifikaci (<http://obcanskyzakonik.justice.cz/>).

3 Běžně v knize používám zkratku obč. zák., avšak v některých případech používám také pojem *třetí občanský zákoník*. Tento pojem není sice zaužívaný, avšak chtěl jsem se vyhnout pojmenování starý občanský zákoník pro chybějící opozitum: „nový“ občanský zákoník pojmenovávám běžně pouze jako občanský zákoník bez přívlastku. Proto jsem se rozhodl na příhodných místech použít k rozlišení předchozího občanského zákoníku raději jeho pořadí mezi občanskými zákoníky, počítáno od OZO.

4 Znění českého překladu zákona v online aplikaci nakladatelství C. H. Beck beck-online.cz.

RejZ	č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, dále také <i>rejstříkový zákon</i>
sch.	švýcarská němčina
SStZ	zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), dále také <i>starý stavební zákon</i>
střed. obč. zák.	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, dále také <i>střední občanský zákoník</i>
subOZ	návrh právní úpravy věcných práv subkomitétu pro revizi občanského zákoníku z roku 1923 ⁵
TS	<i>Tribunal Supremo</i>
VlnOZ	vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník, sněmovní tisk č. 844, VI. volební období, 1937; senátní tisk č. 425, VI. volební období, 1937 ⁶
ZGB	<i>Schweizerisches Zivilgesetzbuch</i> , SR 210, také <i>švýcarský občanský zákoník</i>
ZISIF	zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech
ZMS	zákon č. 219/2000 Sb., o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
ZoV	zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění)
ZPKT	zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu

5 Celý návrh s důvodovou zprávou je otištěn v Miloslav Stieber (ed.): *Věcné právo. Návrh subkomitétu pro revizi občanského zákoníku pro Československou republiku*, Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti 1923.

6 Pokud není uvedeno jinak, jedná se o znění návrhu předloženého vládou před projednáním v komorách Národního shromáždění ČSR a jejich výborech. Senátní i sněmovní tisky jsou totožné, byly předloženy oběma komorám zároveň v témže znění.

PODĚKOVÁNÍ

Jako prvním bych chtěl poděkovat svému školiteli prof. JUDr. PhDr. Janu Wintrovi, Ph.D., za jeho pomoc a oporu; ostatně právě díky němu mohu tuto knihu vydat. Také bych chtěl poděkovat prof. JUDr. PhDr. Davidu Elischerovi, Ph.D., vedoucímu katedry občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, za jeho pomoc a sympatie při psaní této knihy.

Bez JUDr. Lucie Slavíkové, Ph.D., bych na této knize nikdy nebyl začal pracovat. Musím jí proto poděkovat za to, že mě přivedla k tématu požívacího práva, kterému se od té doby střídavě věnuji.

Další díky patří prof. PhDr. Blance Říchové, CSc., která mě sice vedla k politologii, a nikoliv k právu, ale díky níž jsem našel zalíbení v akademii a ve vědecké práci.

Dovolte mi také poděkovat recenzentům za jejich cenné připomínky k textu, které napomohly k jeho zlepšení.

Na závěr bych chtěl věnovat své díky svým nejbližším přátelům a rodině, kteří sice netuší, o čem je tato kniha (u čehož pochopitelně zůstane, neboť ji do rukou sice vezmou, ale číst ji nebudou), ale kteří mě povzbuzují a podporují. Jmenovitě bych chtěl takto poděkovat Ing. Jaroslavu Janošovi, Kateřině Kopřivové, Mgr. Natálii Jánské a samozřejmě mému nejdražšímu Matěji Šimandlovi, svým rodičům a babičkám, kteří byli ochotni vyslechnout moje povzdechy nad nedostatečným postupem v mé práci nejčastěji.

PŘEDMLUVA

S posledním úderem zvonů v noci na 1. ledna 2024, kdy po celé zemi dozněla poslední zpívaná slova oslavující svérázné Nuselské údolí, kterým dodnes protéká (spíše dnes stojatá) hučící voda tam, kde se dřív rozléhaly lučiny a kde tento zurčivý tok obklopovaly bory, na něž lze dodnes z Nuselského mostu shlédnout, otočil jsem se na Matěje a připomněl jsem mu, že je to přesně deset let od nabytí účinnosti nového občanského zákoníku. Jsem přesvědčen, že takových scén muselo být po celé zemi mnoho. Rok 2024 uplynul v duchu oslav deseti let, která uběhla od rekodifikace civilního práva, ostatně sám jsem se jedné z narozeninových oslav zúčastnil se svým příspěvkem.

Sám jsem při rekodifikaci chyběl, protože v době přijetí občanského zákoníku jsem seděl jako malý tercián v lavici zlínského gymnázia obklopeného lesy, velmi odlišnými od lesů v Nuslích. Bohužel jsem nebyl tehdy natolik uvědomělý, abych si zapamatoval, *co jsem dělal*, když byl tehdy nový občanský zákoník schválen. Dokonce se obávám, že jsem si toho ani možná nevšiml.

To jsem musel odčinit. První ročník doktorského studia mi nabídl prostor sepsat tuto knihu jako můj příspěvek k 10. výročí nabytí účinnosti nového soukromého práva. U rekodifikace jsem sice nebyl, ale možná mi to poskytlo odstup, který jsem se pokusil v předkládané práci využít. Víím, že se pak může v některých pasážích zdát, že jsem popustil uzdu své kreativitě a nabízím řešení, která jsou, jak by má generace řekla, trochu „*out there*“. I přesto si za nimi stojím, protože se domnívám, že názory v této knize obsažené jsou vyvážené, podpořené dostatečnou argumentací, opírají se o odbornou literaturu, byť zahraniční a vysvětlují právní problémy, jež v této knize uvádím; jinými slovy, věřím, že nesa svůj argument, nezapkopnul jsem a nespádl s ním do Pyriflegethónu. Každopádně svou dějinnou chybu, spočívající v bezbřehé neznalosti velmi průměrného terciána týkající se milníků soukromého práva, jsem se tak jal napravit touto knihou, kterou čtenářům předkládám, a je na nich, aby posoudili, jestli jsem v *Tartaru* neskončil.¹

1 Viz Platón: *Faidón*, 6., opravené vyd., Praha: Oikúmené 2005, s. 154, marg. č. 113a–c.

V době, kdy se poprvé rozezněly verše o Nuselském údolí slavicím ševcovské slavnosti, a i mnoho let potom bylo požívací právo běžnou součástí právního řádu a bylo i náležitě v praxi používáno. Věřím, že tato kniha pomůže oprášit některé jeho méně známé vlastnosti.

* * *

Mgr. PhDr. Matěj Czinege je interním doktorandem na katedře teorie práva a právních učení Právnické fakulty Univerzity Karlovy, jehož školicí telem je prof. JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D. Zároveň působí jako vyšší ministerský rada na oddělení civilního práva hmotného, legislativního odboru Ministerstva spravedlnosti ČR. Magisterské studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy dokončil v roce 2023, v témže roce také dokončil studium politologie na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, kde rovněž v témže roce obhájil rigorózní práci.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8213-0527>

e-mail: matej.czinege@prf.cuni.cz

1. ÚVOD

1.1 ÚČEL MONOGRAFIE

I přesto, že v roce 2024 uplynulo deset let od nabytí účinnosti rekodifikace českého civilního hmotného práva, nadále se některé návrativší se tradiční instituty nedokázaly vpravit do širšího povědomí české právní vědy i praxe.¹ Požívací právo představuje právě jeden z těchto institutů i přesto, že nabízí opravdu široké možnosti svého využití, což lze dobře ilustrovat na jeho silném postavení v zemích, kde je používáno tradičně již dlouhou dobu a kde se těší velké oblibě – ostatně i v době účinnosti OZO se u nás běžně objevovalo.² Cílem předkládaného textu je přiblížit některé aspekty související s povahou požívacího práva, které nebyly doposud v české právní vědě dostatečně zdůrazňovány, a představit některé obecné otázky, které se s požívacím právem pojí a na něž upozorňují cizí právní dogmatiky. Tato monografie by tak měla představit požívací právo v kontextu českého práva a nastínit jeho možná využití pro právní praxi. I přesto se nechci zaměřit na nejobecnější otázky požívacího práva, na které může být místo jinde. Ústředním účelem předkládané práce je zodpovědět otázku: Jaká je povaha požívacího práva? Kniha se tak nezaměřuje na vlastní obsah požívacího práva, ale na jeho formu a hledá, jaké podoby požívacího práva se objevují za využití zahraničních doktrín, jaká požívací práva se mohou uplatnit ve zdejším právu, jaké je jejich využití; v souvislosti s tím zkoumá, jakým způsobem požívací právo vzniká a zaniká. Významnou část publikace věnuji jednotlivým základním vlastnostem požívacího práva a jejich projevům.

1 Budiž názorným příkladem počet rozhodnutí okresních a krajských soudů týkajících se výslovně požívacího práva v databázi rozhodnutí okresních, krajských a vrchních soudů (<https://rozhodnuti.justice.cz/>). V databázi bylo k 30. dubnu 2024 zařazeno celkem 32 rozhodnutí týkajících se požívacího práva, z čehož pouze 11 (!) se netýkalo žalob hlavy různé úspěšně anonymizovaného knížectví na vyklizení nemovitosti. Z těchto jedenácti pak 2 se netýkaly služebnosti požívacího práva, ale požívání v souvislosti s pachtem. Byť taková statistika nemůže úplně odrážet faktický „nežalobní“ stav, přece jen poskytuje alespoň nějakou indikaci k tomu, jak je v praxi požívací právo využíváno. Od uzavření rukopisu bylo Nejvyšším soudem vydáno rozhodnutí, které se detailně zaměřilo na výklad požívacího práva – jedná se o rozhodnutí sp. zn. 26 Cdo 1469/2025-316, ze dne 19. srpna 2025. Toto rozhodnutí rozebírám na jiném místě.

2 Například Vážného sbírka obsahuje celkem 118 rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR (resp. proktorátního NS), která se týkají požívacího práva.

- 3 *Inspirační zdroj.* Při výběru vhodné tematiky, která odpovídá na položenou otázku, jsem se inspiroval ve dvou velkých dílech, která se zabývají požívacím právem, resp. věcnými břemeny. Prvním z nich byla vlivná *Věcná břemena v občanském zákoníku* z pera Jiřího Spáčila;³ ze zahraniční provenience mi byla vzorem kniha *Usufructo, uso y habitación* od Francisca Rivero Hernández.⁴ Co do kritického pohledu na povahu požívacího práva mi za vzor sloužila kniha Marie Fabreové *L'usufruit atypique*.⁵ Struktura těchto knih se odráží i ve struktuře předkládané monografie.
- 4 *Struktura knihy.* Předkládaná kniha rozděluje text do čtyř úrovní, přičemž hlavní oddíly, které jsou zde uvedeny jako části, nezasahují do číslování jednotlivých kapitol – číslování je odvozeno od kapitoly první úrovně (např. nadpis *1. Úvod*). Avšak některé kapitoly třetí úrovně jsou ještě rozděleny na nečíslované podčásti, které jsou uvozeny pojmem nebo termínem v kurzívě na začátku příslušného odstavce. K tomu jsem přistoupil u kapitol, v nichž nebyl text dostatečně přehledně rozdělen. Domnívám se, že to usnadní čtenáři orientaci v textu.
- 5 První věcná kapitola se věnuje konceptu požívacího práva v širší perspektivě tradičních kontinentálních právních řádů (a našich předešlých právních řádů), na jejichž zkušenosti staví první neostrý obraz různých využití požívacího práva. Sleduje odlišná chápání požívacího práva jako omezeného věcného práva, resp. věcného práva k věci cizí, a rozlišuje různá použití pojmu požívacího práva a požívání a vymezuje je ve srovnání s jinými podobnými, příbuznými instituty zdejšího soukromého práva. Další kapitola se věnuje právnímu režimu požívacího práva a vymezuje jeho vlastnosti stran formy (nikoliv obsahu, jak bylo uvedeno výše). Kapitola následující představuje omezení, která na požívací právo působí. Další kapitola se zabývá pojmem spolupožívání a různými jeho podobami, neboť tento zvláštní režim se na povaze požívacího práva významně projevuje. Na tuto kapitolu navazuje další kapitola pojednávající o dalších, zvláštních případech požívacího práva v souvislosti s jeho předmětem, který ovlivňuje výše vymezené vlastnosti „běžného“ požívacího práva. Tyto kapitoly představují první část knihy.
- 6 Druhá část knihy se věnuje vzniku, (trvání) a zániku požívacího práva ve dvou kapitolách, které tuto tematiku pokrývají. Třetí část knihy odpovídá na otázku o povaze požívacího práva ve zvláštních případech požívacího práva nikoliv v souvislosti s jeho předmětem (jako výše), ale s jeho praktickým využitím. Volně tak navazuje na první kapitolu, která využití požívacího práva představila na základě poznatků z cizích právních řádů. Zde se

3 Jiří Spáčil: *Věcná břemena v občanském zákoníku*, Praha: C. H. Beck 2006.

4 Francisco Rivero Hernández: *Usufructo, uso y habitación*, 3. vyd., Madrid: Civitas 2020.

5 Marie Fabre: *L'usufruit atypique*, Paris: LGDJ 2020.

pojednává o požívacím právu jako prostředku zajištění nebo jako předmětu vkladu do společnosti nebo tiché společnosti; a uvádí se zde i další případy požívacího práva, které se objevují v současném občanském zákoníku. *Marginální čísla.* Pro snazší orientaci v textu jsem zvolil číslování odstavců formou marginálních čísel. Odkazy na marginální čísla v textu by měly čtenáři napomáhat spojovat různé aspekty a jsou návodem, jak je knihu možné číst tak, aby čtenář, který hledá souvislosti, tyto souvislosti jednoduše našel; to nevylučuje četbu knihy *cover-to-cover*. Rovněž je samozřejmě možné konzultovat rejstřík.

Povaha knihy. Na první pohled se může zdát, že se jedná o veskrze teoretickou práci; mou ambicí je však skloubit v této knize teoretické postoje se závěry pro praxi. Teoretická rovina práce by chtěla rozvíjet (právněvědeckou) teorii věcných práv a do jisté míry i obecnou teorii civilního práva (ve smyslu, v jakém je používá Fernandes⁶). Současně se kniha snaží nabídnout i rozvoj zdejší právní doktríny, což ostatně představuje její hlavní cíl. Praktická rovina v této práci nezahrnuje návody s praktickými příklady, jakým způsobem k různým aspektům požívacího práva přistupovat;⁷ snažím se o to, aby se teoretická rovina přelila do roviny praktické tak, aby kniha ukázala, jaké možnosti požívací právo nabízí a kde jsou jeho limity. Osobně se mi zdá, že vůbec nejzajímavější jsou hraniční, periferní případy, které vůbec vybočují z tradičního pojetí nebo pro praxi běžného využití nejrůznějších institutů, nejsou to tedy jednoduché případy, *one-right-answer cases*;⁸ ostatně z akademického pohledu je vlastně správné, podle mého názoru, snažit se dané téma napínat, a ačkoliv své úvahy nakonec člověk odmítne, i to přispívá k pochopení zkoumané problematiky. Hraniční případy a tato akademická natažení totiž odhalují právě povahu toho či onoho právního institutu. Dochází k jakémusi pohybu (*Hin- und*

6 Na Fernandese zde navazují proto, že na jeho pojetí civilistiky lze dobře ilustrovat dělicí linii mezi doktrínou a (vědeckou) právní teorií. Fernandes píše, že „[o]becná teorie občanského práva se tak může zabývat pouze obecnými otázkami, které jsou relevantní pro různé druhy občanskoprávních vztahů. Jinými slovy, její studium má za cíl určit a analyzovat společné a obecné zásady a režimy, které jsou dominantní v celém občanském právu.“ (cit. dle: Luís Alberto Carvalho Fernandes: *Teoria geral do direito civil. Introdução, pressupostos da relação jurídica*, I, 6. vyd., Lisboa: Universidade Católica Editora 2012, s. 21). Takto přistupuje i k jiným (oborovým) disciplínám – tzn., že pro něj, a i pro mne zde, spočívá teorie věcných práv v jeho obecných otázkách. Doktrína vztahující se k věcným právům nabývá opačné polohy, tzn., že doktrínou jsou pokryty už konkrétnosti. Uvedu zde příklad: elasticita věcných práv, tzn. úvahy nad tím, co znamená elasticita u věcných práv – to je podle mého názoru teorie věcných práv; doktrína však stanovuje, jak se tento koncept elasticity ve své obecnosti projevuje v případech požívacího práva a jaké má důsledky. Obojí je v této knize diskutováno.

7 Například jako to činí Henri Leyrat: *Usufruit, gestion de patrimoine et pratique notariale*, Paris: Defrénois 2023.

8 Ronald Dworkin: *Když se práva berou vážně*, Praha: Oikoymenth 2001, s. 71n.

Herwandern des Blickes)⁹ mezi periferií a centrem toho či onoho právního institutu, z něhož pak vyvstává jeho jasnější podoba. Jeden z důvodů, proč jsem se rozhodl svou monografii takto pojmut, je ten, že osobně nejsem zastáncem definic v právu tam, kde neslouží dobře svému účelu; a pro dostatečný popis požívacího práva jeho definice jinak obsažená v ust. § 1285 OZ jednoduše nestačí. V práci, doufám přesvědčivě, ukazuji, že tato definice není pro pochopení požívacího práva vůbec dostačující. Proto je podstatná část této monografie věnována právě těmto hraničním případům, na nichž se pokouším poukázat na nezřejmé aspekty požívacího práva.

- 10 Tady, úplně na začátku, si dovolím ukročit stranou. Chtěl bych vysvětlit to, jakým způsobem o právu uvažuji, protože to může více osvětlit i vlastní metodologii knihy. Částečně jsem se toho dotkl již o odstavec výše. Vycházím zde z tradičního filozofického (částečně antropologického) konceptu majícího svůj původ v myšlení Martina Bubera, s nímž přišel ve svém díle *I and Thou*. Buber navazuje na poměrně obvyklé pojetí člověka jakožto součásti společnosti tak, že rozlišuje dvě polohy, které člověka staví do prostředí společnosti: *I-It* a *I-Thou*.¹⁰ Pro zdejší účely není třeba jeho filozofii příliš podrobně rozebírat; důležitější je, jak se v předkládaném díle projevuje. Domnívám se, že je možné podobně identifikovat dva způsoby studia konceptů a institutů v civilistice: jednak je možné na ně pohlížet samostatně a studovat jejich vlastní (měřitelný) obsah. Za druhý způsob považuji jejich analýzu skrze vlastní projevy, které jsou poodhalovány pouze v kontextu střetávání se s jinými koncepty a instituty civilního práva. Domnívám se, že každý z těchto dvou způsobů může obstát sám o sobě, byť ke skutečně komplexnímu poznání by měla sloužit jejich vzájemná kombinace. Tato práce se zaměřuje především na způsob druhý, tj. snaží se poodhalit povahu požívacího práva skrze souvislosti s jinými instituty českého občanského práva. Tento přístup je obzvláště pro výzkum v oblasti omezených věcných práv, coby práv se zvláštním vztahem k vlastnickému právu, dobře obhajitelný.

1.2 METODOLOGIE

- 11 *Interpretační metodologie.* Z širokého záběru studie plyne i nutnost široké palety metodologických přístupů. Jak jsem uvedl výše, primárně se jedná o doktrinální práci, která se snaží představit požívací právo v kontextu

9 Termín jsem si vypůjčil od Engische z jeho interpretační logiky; viz také Thomas M. J. Möllers: *Legal Methods*, München: C. H. Beck 2020, s. 113, marg. č. 10.

10 Simon Revenscroft: *An Analysis of Martin Buber's I and Thou*, London: Macat International 2017, s. 34–35.

práva českého, a proto úzce pracuje s objektivním právem, jehož výklad se snaží předložit. Zde nevybočuji z tradičního českého kánonu interpretační metodologie tak, jak jej zpracovali Jan Wintr¹¹ a Filip Melzer.¹² V této rovině nespátřuji zásadní metodologický oříšek.

Historicko-komparativní rovina. Zvláštní pozornost bych však chtěl svěst 12 ke kategorii historicko-komparativního výkladu. Kategorie teleologického výkladu je poměrně široká, jak přesvědčivě dokazuje Wintr,¹³ přičemž východiskem, které tuto různorodou kategorii drží pohromadě, je sledování účelu předmětné normy, a to i „v duchu účelů a hodnot celého právního řádu“.¹⁴ Toto sleduje i zvláštní metoda teleologického výkladu, kterou zde nazývám historicko-komparativní. Tato metoda teleologického výkladu „proniká hluboko ke smyslu institutu, vyzkoumá různé aspekty jeho utváření až dojde do současnosti“.¹⁵ A přece se nejedná o výklad historický, jehož předmětem je úmysl zákonodárce v době přijímání dané normy;¹⁶ zde nehledíme k vůli zákonodárce při přijímání OZ, ba ani k vůli historického zákonodárce při přijímání předešlých občanských zákoníků (či dalších zákonů upravujících materii občanského práva hmotného) – pro tuto konkrétní metodu v kánonu teleologického výkladu je vlastní hledání účelu pomocí srovnávání normy platného práva s její historickou obdobou v předchozích právních úpravách, z nichž norma současného platného práva odvozuje svůj původ (tzv. *droit constant*).¹⁷ Historicko-komparativní metoda teleologického výkladu má tak vést k nalezení recentně objektivního výkladového cíle; tedy zkoumáme, jaký má norma význam pro jejího současného adresáta.¹⁸ Robles v tomto smyslu uvádí, že „pochopení pro-

11 Jan Wintr: *Metody a zásady interpretace práva*, 2. vyd., Praha: Auditorium 2019.

12 Filip Melzer: *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*, 2. vyd., Praha: C. H. Beck 2011.

13 J. Wintr: *Metody a zásady interpretace práva*, s. 163.

14 Cit. dle: *ibid.*

15 Cit. dle: Gregorio Robles: *Teoría del Derecho. Fundamentos de Teoría Comunicacional del Derecho*, II, Cizur Menor: Aranzadi 2015, s. 436. Čtenáře, který se s Gregoriem Roblesem doposud nesetkal, bych upozornil, že se jedná o autentický překlad jeho slov; Roblesova teorie práva je z našeho střeoevropského pohledu psána téměř prorockým tónem. Robles nerozlišuje jednotlivé metody výkladu práva tak, jak se tradičně objevují v našem střeoevropském prostoru, ale navazuje na Savignyho dělení. Pro Roblese je toto podstatou historického výkladu.

16 J. Wintr: *Metody a zásady interpretace práva*, s. 135. Rovněž se nejedná o právní hermeneutiku (resp. *Rezeptionstheorie*) spočívající (velmi zjednodušeně) v porozumění normě adresátem v průběhu času, viz Bernd Rüthers – Christian Fischer – Axel Birk: *Rechtstheorie*, 12. vyd., München: C. H. Beck 2022, s. 111, marg. č. 156n; srov. také Jan Wintr: *Metodologie interpretace práva a moderní hermeneutika*, in: *Metodologie interpretace práva a právní jistota*, ed. Aleš Gerloch – Jan Tryzna – Jan Wintr, Plzeň: Aleš Čeněk 2012, s. 100–114.

17 K tomu viz T. M. J. Möllers: *Legal Methods*, s. 153, marg. č. 152, kde jsou uvedeny i odkazy na původní francouzský koncept.

18 K tomu viz J. Wintr: *Metody a zásady interpretace práva*, s. 167 a F. Melzer: *Metodologie nalézání práva*, s. 84, marg. č. 81.

blematické situace, na kterou se právní text pokouší odpovědět, nás vede k zamyšlení nad její genezí a nad odpověďmi, které byly na stejné nebo podobné problémy dány v příslušných právních předpisech¹⁹. V takto neobvyklém pojetí se odráží „zvláštní“ nebo „specifická“ povaha našeho platného občanského práva. Vzhledem k jeho vývoji, který zde netřeba podrobně naznačovat, se tak sluší přihlédnout k diachronnímu vývoji té či oné normy v čase pro její lepší porozumění, resp. pro porozumění jejímu účelu. Obzvlášť v oblasti věcných práv, a pak specificky u požívacího práva, jejichž úprava významně vychází z VlnOZ, majícího původ v subOZ, který významně čerpá ze své předlohy v OZO, má tento výklad své místo.²⁰

- 13 *Komparativní metodologie.* Vzhledem k tomu, že téma požívacího práva nebylo doposud podrobněji zpracováno v české (i historické) doktríně, bylo třeba hledat nejen řešení, ale i problémy, jež tato řešení mají vyřešit, v zahraniční právní vědě, resp. v zahraniční doktríně, která je na téma požívacího práva bohatá. Nemusím zdůrazňovat, že tato studie není komparativní práce, která by vykreslovala požívací právo jako institut *ius commune*, ale práce pojednávající o ryze českém požívacím právu upraveném podle českého práva. Využití komparativních metod se zde nedá ztotožnit s tím, jak je využívá Christian von Bar ve svém dvoudílném *Gemeineuropäisches Sachenrecht*²¹ nebo z novější literatury Felix Andreas Kiefner v *Besitz als relatives Eigentum?*,²² které nedávno publikoval v Mohr Siebeck.
- 14 *Komparativní doktrinní výzkum.* V pojetí této knihy se jedná o tzv. komparativní doktrinní výzkum, který, podobně jako obecná právní komparatistika, má sám mnohá úskalí,²³ např. v možnosti dostatečně důvodného odkazu na zahraniční doktrínu, jejího náležitého pochopení a vlastně

19 Cit. dle: G. Robles: *Teoría del Derecho*, s. 435.

20 Proto je mimochodem možné metodologicky odlišovat, zdali se jedná o čistě komparativní metody (a to jak dogmaticko-komparativní výklad, případně i další čistě komparativní metody) spočívající ve srovnání se *současnou* rakouskou doktrínou nebo se *současným* zněním ABGB (byla-li daná norma oproti znění společného OZO změněna), nebo v tomto odstavci představenou „historicko-komparativní“ metodu teleologického výkladu spočívající v porozumění diachronnímu vývoji normy odhalujícímu blíže její účel. Stranou lze navíc podotknout, že se nejedná pouze o případy srovnání OZ a OZO, nýbrž i OZ s dalšími zákoníky (československými či cizími), z nichž byly přejaty normy do platného práva. Historicko-komparativní metoda však vyžaduje vyšší intenzitu přijetí cizí normy než pouhou „inspiraci“.

21 Christian von Bar: *Gemeineuropäisches Sachenrecht. Grundlagen, Gegenstände sachenrechtlichen Rechtsschutzes, Arten und Erscheinungsformen subjektiver Sachenrechte*, I, München: C. H. Beck 2015; Christian von Bar: *Gemeineuropäisches Sachenrecht. Besitz; Erwerb und Schutz subjektiver Sachenrechte*, II, München: C. H. Beck 2019.

22 Felix Andreas Kiefner: *Besitz als relatives Eigentum? Geschichte und Dogmatik des Besitzschutzes als Relativschutz im common law und im civil law*, Tübingen: Mohr Siebeck 2024.

23 Ralf Michaels: *The Functional Method of Comparative Law*, in: *The Oxford Handbook of Comparative Law*, ed. Reinhard Zimmermann a kol., 2. vyd., Oxford: Oxford University Press 2019, s. 345–389.

možnosti porozumění cizímu právu.²⁴ Opatrnost je nasnadě, avšak použitelnost zahraniční doktríny není vyloučena. Obzvlášť, když může sloužit ke zmiňovanému hledání témat, která doktrína zdejší zatím nezná nebo se jim nevěnuje v dostatečné podrobnosti. Dovolám se však jak zdejší doktríny, kterou zde v nejlepší tradici představuje například Petr Tégel, jenž ve svých studiích taktéž používá zahraniční doktrínu pro podporu svých argumentů, tak i samotné zahraniční doktríny, která v případě požívacího práva nehledí na hranice. Takto viz například širokou zahraniční literaturu, kterou používá Rivero Hernández,²⁵ jehož si zde беру za svůj vzor. Vytknout v tomto kontextu lze rakouskou doktrínu, která se zde vymyká 15 ostatním. Rakouská doktrína je s naší doktrínou úzce spjata ze zřejmých historických důvodů; ale také je s ní spjata formulací objektivního práva, které u nás skrze převzetí textu VlnOZ, čerpajícího zase z OZO, zapříčiňuje vysokou míru podobnosti mezi současným zdejším právem a objektivním právem rakouským. Vedle zmiňované rakouské doktríny vzorek obsahuje doktrínu německou, francouzskou, španělskou, portugalskou a švýcarskou; místy je možné najít i zmínky čerpající z doktríny italské a quebecké v případech zvláštního zřetele – především tehdy, když zákonodárce v důvodové zprávě přiznává inspiraci v občanských zákonících italském nebo quebeckém. Každopádně kritériem výběru výše zmíněných právních řádů je: (1) propracovanost doktríny týkající se požívacího práva; dále (2) objektivní přenositelnost poznatků na základě vnitřní povahy daného cizího systému (tzn. právní blízkost), případně (3) nikoliv celého systému, ale alespoň úpravy požívacího práva, a konečně (4) význam cizí kodifikace pro české soukromé právo, jak bylo již zmíněno výše.

Čtenář by se někdy mohl podívat nad tím, že se často odkazují na zahra- 16 niční literaturu; v souvislosti s výše uvedeným mám však za to, že je její využití v pořádku. Jednak je zahraniční literatura týkající se požívacího práva často podrobnější než ta, kterou nabízí česká právní věda – to je přirozené vzhledem k tomu, že formálně služebnost požívacího práva od účinnosti obč. zák. do účinnosti OZ (tj. necelých 50 let) nebyla zákonem upravena a vyšla z užívání, a právní věda neměla důvod se věnovat neužívanému institutu. I přesto dále v této knize stavím na spoustě kvalitní domácí odborné literatury týkající se věcných práv. Za druhé se mi zdá, že je správné upozorňovat na podobnosti a rozdíly mezi naší právní úpravou a úpravou srovnatelných právních řádů, protože to umožňuje čtenáři i autorovi zařadit použité argumenty do širšího kontextu evropské civi-

24 Mark Van Hoecke – Mark Warrington: Legal Cultures, Legal Paradigms and Legal Doctrine. Towards a New Model for Comparative Law, *The International and Comparative Law Quarterly* 47, č. 3 (1998), s. 495–536.

25 F. Rivero Hernández: *Usufructo, uso y habitación*, s. 1550–1581.

listiky. A nakonec mám za to, že i k vědecké civilistice lze přistupovat tak, že se nejedná pouze o národní diskuzi, ale právě i o diskuzi mezinárodní.

- 17 *Diskurzivní přístup.* Na nemálo místech předkládané monografie upozorňuji na několikera možná řešení, která se nabízejí v souvislosti s odpovědí na jiné, předběžné otázky, které nebyly zájmem této předkládané práce, ale které zasluhují vlastní hlubší analýzu. V těchto případech uvádím argumenty podporující taková odlišná řešení a tyto rovněž vyvracím a vysvětluji, proč považuji své řešení za správné.
- 18 V textu jsem se snažil jasně vymezit současný (případně i historický) názor právní teorie, rozhodovací praxi dovolacího soudu, ale současně poukázat na některé nedostatky obého. Každopádně své závěry směřuji jak k dosavadní právní teorii a praxi Nejvyššího soudu, tak k postojům, které ke konkrétním věcem přináším v této monografii: bude-li tak tíhou přiléhavé argumentace jeden vyvrácen, vždy je možné se opřít o závěry k postoji druhému. Z tohoto důvodu jsou některé obecné pasáže rozvinutější; nejedná se o chybu začátečníka, ale o jeho (přímý) úmysl. V těchto pasážích uvádím argumentaci, která reaguje na ustálené smýšlení o té či oné věci.

ČÁST PRVNÍ
POJEM POŽÍVACÍHO PRÁVA

2. ÚVOD K POŽÍVACÍMU PRÁVU

2.1 POŽÍVACÍ PRÁVO COBY TRADIČNÍ PRÁVNÍ INSTITUT

Úvod. Jedním z cílů, které v této knize sleduji, je představit poživací právo 19 jako pružný institut, který může sloužit mnoha rozdílným účelům; možná pro ilustraci, ačkoliv se to bude stredoevropskému pozorovateli z 20. let 21. století zdát úsměvné, bylo to právě poživací právo, které mohlo spojovat zdánlivě nespojitelné – od Francisca de Asís, manžela královny Isabely II. Španělské, jemuž svědčilo poživací právo k zámku francouzských králů v Épinay-sur-Seine,¹ po původní obyvatele Brazílie, kterým je poživací právo brazilskou ústavou přiznáno k půdě, kterou tradičně obývají, a k řekám a jezerům, které se zde nachází (čl. 231 odst. 2 ústavy Brazílské federativní republiky z roku 1988).² Poživací právo může dobře posloužit králům i (jejich) prostému lidu.

Univerzalita zeměpisná. Stejně tak dobře může sloužit i nám, byť ve zcela odlišných podmínkách – a to nejen „u nás“ v kontinentálním právu! Dokonce i islámské právo zná koncept *požívání* (v přepise sg. *manfa'a*, pl. *manāfi'*) spočívající v užívání věci a braní plodů, který je sám svébytným předmětem právního jednání, byť se nejedná o věcné právo v chápání kontinentálního práva.³ Právní systémy *common law* znají přiměřeně podobné instituty srovnatelné s poživacím právem v té podobě, která je známa kontinentálnímu právu – *life estate* a *fee simple estate*, oba mající původ ve feudálním právu.⁴ Přičemž v dnešním právu je *life estate* pro svou „nepraktičnost“⁵ téměř nevyužívaným institu-

1 Jonatan Inglesias Sancho: Francisco de Asís. Bicentenario del único rey consorte de la historia de España, *España Real* (online), 28. 4. 2022.

2 Původním obyvatelům svědčí poživací právo jako kolektivitu, nikoliv každému zvlášť. Toto poživací právo se tak podobá struktuře fideikomisu. Vlastníkem půdy je federální Brazílie, viz Carlos Frederico Marés: *O renascer dos povos indígenas para o direito*, Curitiba: Juruá 1999, s. 121–122, 145.

3 Joseph Schacht: *An Introduction to Islamic Law*, Oxford: Clarendon Press 1964, s. 134.

4 Alison Clarke – Paul Kohler: *Property Law. Commentary and Materials*, Cambridge: Cambridge University Press 2005, s. 309.

5 Problém zjevně spočívá v tom, že *life estate* nelze fakticky postoupit na jiného ani s ním jinak nakládat (např. zatížit jej), neboť vzhledem k jeho doživotní dočasnosti s nejistým okamžikem zániku (smrtí) jej většinou jiné osoby nechtějí nabývat a banky (!) jej nechtějí přijímat

tem, který byl v americkém právu⁶ nahrazen institutem *equitable life estate*.

- 21 *Mnohotvárnost poživacího práva.* Poživací právo není monolitický institut, ačkoliv by se to pohledem na právní úpravu tak mohlo jevit. Namísto jediného poživacího práva existuje celá řada různých poživacích práv lišících se podle svého předmětu, podle svého obsahu nebo rozsahu – s řadou z nich je možné se v této knize seznámit. To je dobré mít na paměti proto, že změnou těchto parametrů může poživací právo nabývat různé povahy a odlišných vlastností, byť vždy je možné poukázat na společné aspekty. Proto se odlišně „chová“ poživací právo k akci než poživací právo k nemovité věci – i při zachování stejného rozsahu rozdílný předmět podmiňuje odlišný obsah poživacího práva. Novější zákoníky z druhé poloviny 19. století a pozdější toto rozpoznávají a obsahují podrobnější ustanovení týkající se poživacích práv k různým předmětům (např. § 1046 BGB), nebo pro různý obsah (např. § 1038 BGB), nebo pro odlišný rozsah poživacího práva (např. § 1039 BGB). Ostatně není to jen BGB, rovněž také CC(it), C. civ. (pt), CC(es) a C. c. Q, ale i další občanské zákoníky, které si z těchto berou inspiraci. Naopak C. civ. (fr) a ABGB jsou v úpravě spíše střídmejší.
- 22 Historicky poživací právo vzniklo v poměrech rodinného práva, resp. práva dědického,⁷ což se dlouho projevovalo i v našem právním řádu – během trvání manželství svědčilo manželovi poživací právo k manželčině věnu (§ 1227 OZO);⁸ případně bylo možné takto zaopatřit vdovu po manželovi/zůstaviteli.⁹ Ale s vývojem moderní společnosti se jí poživací právo přizpůsobovalo a měnilo se s ní – najednou se tak poživací právo hodilo k zatížení jiných předmětů, s nimiž se dříve vůbec nepočítalo. Vzhledem k tomu, jak OZ ve své úpravě poživacího práva nejen myšlenkově svými tezemi, ale často i formulačně vzchází z VlnOZ z roku 1937 a OZO, je třeba mít na paměti, že jakkoliv se jedná o úpravu přijatou v rámci rekodifikace soukromého práva v roce 2012, nejedná se nutně o úpravu, která by v sobě

za zástavu, viz John. G. Sprankling – Raymond R. Colleta: *Property. A Contemporary Approach*, 3. vyd., St. Paul: West Academic Publishing 2015, s. 328.

6 Ibid., s. 328–329.

7 Ursula Floßmann – Herbert Kalb – Karin Neuwirth: *Österreichische Privatrechtsgeschichte. Lehrbuch*, 7. vyd., Wien: Verlag Österreich 2014, s. 233–234; Francisco Rivero Hernández: *Los derechos reales de goce en cosa ajena*, Pamplona: Aranzadi 2019, s. 90. Na druhou stranu se v české právněhistorické literatuře objevují názory odlišné; Procházka naznačuje, s odkazem na východní literaturu s tím, že v našich poměrech je třeba tuto otázku dále podrobit zkoumání, že by novodobé poživací právo mohlo vzniknout přeměnou straších feudálních institutů, případně poživací právo přirovnává k institutu nezakoupené nemovitosti, viz Vladimír Procházka: *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1963, s. 70, 116.

8 Emil Svoboda: *Rodinné právo československé*, Praha: Vesmír 1935, s. 34.

9 Ibid., s. 41–42.